

کاربرد GIS در هیدرواقلیم

مولفان:

دکتر مختار کرمی

(عضو هیئت علمی دانشگاه حکیم سبزواری)

مهدی اسدی

(دانشجوی دکتری آب و هواشناسی کشاورزی دانشگاه حکیم سبزواری)

عباسعلی داداشی رودباری

(دانشجوی دکتری آب و هواشناسی شهری دانشگاه شهید بهشتی)

سرشناسه	:	کرمی، مختار
عنوان و نام پدیدآور	:	کاربرد GIS در هیدرواقليم / مختار کرمی ، مهدی اسدی ، عباسعلی داداشی‌روباری .
مشخصات نشر	:	تهران: آرنّا، ۱۳۹۶ .
مشخصات ظاهری	:	۳۱۲ ص.
شابک	:	978-600-356-625-5
وضعیت فهرست نویسی	:	فہپا
موضوع	:	سیستم‌های اطلاعات جغرافیایی
موضوع	:	Geographic information systems
موضوع	:	سیستم‌های اطلاعات جغرافیایی -- داده‌پردازی
موضوع	:	Geographic information systems -- Data processing
موضوع	:	اقلیم‌شناسی -- نرم‌افزار
موضوع	:	Climatology -- Software
موضوع	:	اقلیم‌شناسی -- داده‌پردازی
موضوع	:	Climatology -- Data processing
شناسه / زود	:	اسدی، مهدی، ۱۳۶۷
شناسه افزوده	:	داداشی‌روباری، عباسعلی، ۱۳۶۹ -
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۶ ۳کی۴/۳۱۲/۷۰G
رده بندی دیویی	:	۹۱۰/۲۸۵
شماره کتابشناسی ملی	:	۲۷۳۷۰۹۵

عنوان	:	کاربرد GIS در هیدرواقليم
مولفان	:	دکتر مختار کرمی، مهدی اسدی، عباسعلی داداشی‌روباری
ناشر	:	آرنّا
چاپ	:	اول ۱۳۹۶
شمارگان	:	۱۰۰۰ نسخه
قیمت:	:	۲۴۰۰۰ تومان
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۳۵۶-۶۲۵-۵

www.arnapub.com

صفحه	عنوان
۱۳	پیش‌گفتار

فصل اول: کلیاتی چند در مورد سیستم اطلاعات جغرافیایی

۱۶	مقدمه
۱۶	سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) چیست
۱۶	تاریخچه GIS
۱۷	توانایی علم GIS
۱۷	مکان‌یابی
۱۸	مراحل فرایند مکان‌یابی استفاده از GIS
۲۳	مبانی و اصول تصمیم‌گیری
۲۴	مدل‌های تصمیم‌گیری چند شاخه (MAE V)
۲۵	وزن‌دهی به شاخص‌ها

فصل دوم: طریقه‌ی نصب نرم‌افزار ArcGIS ۱۰.۲

۳۰	مراحل نصب

فصل سوم: نحوی ورود داده‌ها

۵۰	منطقه مورد مطالعه
۵۰	ورود داده‌های خام به GIS
۵۱	سیستم‌های تصویر
۵۲	سیستم تصویری مستوی

سیستم تصویر مخروطی.....	۵۲
سیستم تصویر استوانه‌ای.....	۵۲
سیستم UTM.....	۵۲
سیستم شبکه نظامی.....	۵۲
نحوه ورود داده‌های خام به نرم‌افزار GIS.....	۵۳
فراخوانی داده‌ها به GIS و تعیین مختصات سیستم تصویر.....	۵۵
ساختن IDW.....	۶۶
روش انترپولاسیون، IDW.....	۶۶
ساختن لایه شیب.....	۷۴

فصل چهارم: آموزش نرم‌افزار Expert choice 11 همگام با اجرای نمونه موردی

ایجاد سلسله مراتب.....	۸۰
هدف.....	۸۰
معیار.....	۸۲
زیرمعیار.....	۸۴
گزینه‌ها.....	۸۶
مقایسات زوجی.....	۸۶
مراحل مقایسات زوجی.....	۸۷
محاسبه وزن‌ها و نرخ ناسازگاری.....	۸۸

فصل پنجم: مدل فرایند تحلیل سلسله مراتبی

مکان‌یابی.....	۹۲
مدل AHP.....	۹۲
فرایند تحلیل سلسله مراتبی.....	۹۲
روش پردازش فرایند تحلیل سلسله مراتبی AHP.....	۹۳

۹۳	ایجاد ساختار سلسله مراتبی
۹۴	تعیین اهمیت ضریب معیارها و زیرمعیارها
۹۶	تعیین امتیاز نهایی (اولویت) گزینه‌ها
۹۶	نرخ سازگاری
۹۷	روش AHP در GIS
۹۷	مرحله ۱) انجام دادن لایه فاصله بر روی تک تک لایه‌ها
۱۰۰	مرحله ۲) انجام Extract
۱۰۲	مرحله ۳) دسته‌بندی لایه‌ها Reclassify
۱۰۶	مرحله ۴) اضافه کردن وزن‌های به‌دست آمده از نرم‌افزار Expert Choice
۱۱۱	مرحله ۵) Convert یا همان تبدیل رستر به Shapefile
۱۱۳	مرحله ۶) وزن‌دهی مجدد
۱۱۸	مرحله ۷) منوی Selection
۱۲۵	مرحله ۸) انجام دوباره Convert یا همان تبدیل Shapefile به رستر
۱۳۱	مرحله ۹) همپوشانی یا تلفیق لایه‌ها
۱۳۷	مرحله ۱۰) محاسبه مساحت

فصل ششم: مدل فازی - فازی

۱۵۰	مدل AHP-FUZZY
۱۵۰	فازی‌سازی زیرمعیارها
۱۵۲	تابع عضویت فازی
۱۵۳	عملگر اشتراک فازی
۱۵۳	عملگر اجتماع فازی
۱۵۳	عملگر ضرب فازی
۱۵۴	عملگر جمع فازی
۱۵۴	عملگر فازی گاما

۱۵۵.....	روش FUZZY-AHP در GIS
۱۵۵.....	مرحله ی ۱) انجام دادن لایه فاصله بر روی تک تک لایه ها
۱۵۵.....	مرحله ی ۲) انجام Extract
۱۵۶.....	مرحله ی ۳) تبدیل کردن لایه های Extract شده به فرمت نرم افزار IRDISI
۱۵۸.....	مرحله ی ۴) وارد کردن داده ها به محیط IDRISI
۱۶۳.....	مرحله ی ۵) فازی سازی

فصل هفتم: مدل بولین

۱۷۲.....	روش Boolean

فصل هشتم: برنامه هیدرولوژی ARCGIS

۱۷۶.....	مطالعات منابع آب شامل مطالعات:
۱۷۷.....	توابع هیدرولوژیک
۱۷۷.....	تابع شناسایی فرورفتگی
۱۷۸.....	تابع تعیین جهت جریان
۱۷۸.....	تابع تجمع جریان
۱۷۹.....	تابع تولید حوضه آبریز
۱۸۰.....	تابع تولید شبکه جریان
۱۸۰.....	مدل های رقومی ارتفاعی زمین DEM
۱۸۲.....	پارامترهای قابل استخراج از مدل های رقومی ارتفاع زمین
۱۸۳.....	نقشه شیب
۱۸۴.....	نقشه جهت شیب
۱۸۴.....	نقشه جهت جریان
۱۸۵.....	رتبه بندی آبراهه ها
۱۸۵.....	روش استراهلر

۱۸۶.....	روش شروع
۱۸۷.....	مراحل اجرای رویه‌های Hydrology
۱۹۳.....	FlowDirection
۱۹۶.....	Sink
۱۹۷.....	FlowAccumulation
۲۰۱.....	StreamOrder
۲۰۵.....	StreamToFeature
۲۰۷.....	Basin
۲۱۰.....	Watershed

فصل نهم: برنامه ARCHYDRO

۲۱۸.....	نصب برنامه
۲۲۵.....	تنظیم یک پروژه Arc Hydro
۲۲۶.....	پیش پردازش لایه DEM
۲۲۶.....	DEM Reconditioning
۲۲۸.....	Fill Sinks
۲۲۹.....	Flow Direction
۲۳۱.....	Flow Accumulation
۲۳۲.....	Stream Definition
۲۳۴.....	Stream Segmentation
۲۳۵.....	Catchment Grid Delineation
۲۳۷.....	Catchment Polygon Processing
۲۳۸.....	Drainage Line Processing
۲۴۰.....	Adjoint Catchment Processing
۲۴۵.....	Drainage Point Processing
۲۴۶.....	Longest Flow Path for Catchment

۲۴۶.....	Longest Flow Path for Adjoint Catchments
۲۴۷.....	Slope
۲۴۹.....	ترسیم پروفیل طولی آبراهه
۲۵۱.....	Google Earth ترسیم پروفیل طولی در برنامه

فصل دهم: مدل آب و خاک ARCSWAT

۲۵۸.....	ARCSWAT
۲۵۹.....	مراحل کار با نرم افزار
۲۵۹.....	سیستم مورد نیاز برای نصب بهتر SWAT2012/Arc SWAT
۲۵۹.....	سخت افزار
۲۶۰.....	نرم افزار:
۲۶۱.....	نصب برنامه
۲۶۹.....	مراحل اجرای نرم افزار ArcSWAT
۲۷۲.....	New SWAT Project
۲۷۲.....	Open SWAT Map Document
۲۷۲.....	Save SWAT Project
۲۷۲.....	Copy SWAT Project
۲۷۳.....	Delete Project
۲۷۳.....	Arc SWAT Help
۲۷۳.....	Automatic Delineation
۲۷۳.....	Watershed Reports
۲۷۴.....	ایجاد یک پروژه جدید SWAT
۲۷۶.....	باز کردن یک پروژه از قبل ذخیره شده SWAT
۲۷۸.....	ذخیره کردن یک پروژه SWAT
۲۷۹.....	کپی یک پروژه SWAT
۲۷۹.....	حذف کردن یک پروژه SWAT

۲۸۰.....	ایجاد حوضه آبریز با Watershed Delineation
۲۹۲.....	لايه Basin (حوضه):
۲۹۲.....	لايه LongestPath (طولانی ترین مسیر آبراهه):
۲۹۳.....	لايه MonitoringPoint (نقاط نظارت شده):
۲۹۴.....	لايه Inland (شبکه داخلی):
۲۹۴.....	لايه Outlet (خروجی):
۲۹۵.....	لايه Reach (آبراهه ها):
۲۹۶.....	لايه Watershed (حوضه آبخیز):
۲۹۹.....	فهرست منابع

یک سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS) اساساً یک بسته نرم‌افزاری، بر مبنای یک برنامه رایانه‌ای است. این نوع جدید از تهیه نقشه بر مبنای یک نهاد پویا، برای کمک به مردم برای تصمیم‌گیری‌های موثر و کارآمد طراحی شده است. از چنین تصمیم‌گیری‌هایی می‌توان به تعیین کوتاه‌ترین مسیر برای حمل و نقل جاده‌ای؛ تا طراحی یک سیستم حمل و نقل ریلی برای یک شهرستان اشاره کرد. سامانه ساج^۱ همچنین قادر به ارائه بهترین مکان برای تعیین کشت و مستعدترین مکان برای پخش سیلاب می‌باشد. تفاوت بین یک نقشه کاغذی و یک نقشه مبتنی بر GIS این است که نقشه‌های مبتنی بر GIS نمایان‌گر "هوش" نهفته یک سامانه رایانه‌ای می‌باشند؛ به کاربر خود این امکان را می‌دهند تا به صورت فعل و انفعالی در سامانه سوالاتی را مطرح کنند و به تنهایی پاسخ‌هایی را دریافت کنند. سامانه‌های اطلاعات جغرافیایی در حال دگرگونی تمامی حالت‌ها، رشته‌هایی است، که قبلاً به نوعی برای تصمیم‌گیری به نقشه احتیاج داشته‌اند. در مسافت سامانه اطلاعات جغرافیایی مبین تجزیه و تحلیل سامانه برای تصمیم‌گیری بهینه می‌باشد. با توجه به گسترش روزافزون سامانه اطلاعات جغرافیایی در رشته جغرافیا (در گرایش‌های مختلف از) مشکلات محققین و دانشجویان در این زمینه برخورد واجب دانستیم تا کتابی در این باب به رشته تحریر در بیاوریم تا شاید کمکی هر چند اندک برای محققین و دانشجویان این رشته باشد. این نوشته که از مباحث خیلی پایه‌ای تا مباحث پیشرفته تشکیل شده است شاید خیلی عاری از نقص نباشد لذا از اساتید و صاحب نظران این رشته تقاضا داریم ما را از نکته نظرات ارزنده خود برای بهتر شدن مباحث کتاب بی‌نصیب نذارند. در انتها از تمامی کسانی که ما را در این نوشته یاری کردند کمال تشکر و تدردانی خود را اعلام می‌داریم.

دکتر مختار کرمی

مهدی اسدی

عباسعلی داداشی رودباری